

EIROPAS KOMISIJA

Briselē, 30.5.2012.
COM(2012) 320 final

Ieteikums

PADOMES IETEIKUMS

par Latvijas 2012. gada valsts reformu programmu

**un ar ko sniedz Padomes atzinumu par Latvijas 2012.–2015. gada konverģences
programmu**

{SWD(2012) 320 final}

Ieteikums

PADOMES IETEIKUMS

par Latvijas 2012. gada valsts reformu programmu

un ar ko sniedz Padomes atzinumu par Latvijas 2012.–2015. gada konverģences programmu

EIROPAS SAVIENĪBAS PADOME,

ņemot vērā Līgumu par Eiropas Savienības darbību un jo īpaši tā 121. panta 2. punktu un 148. panta 4. punktu,

ņemot vērā Padomes 1997. gada 7. jūlija Regulu (EK) Nr. 1466/97 par budžeta stāvokļa uzraudzības un ekonomikas politikas uzraudzības un koordinācijas stiprināšanu¹ un jo īpaši tās 5. panta 2. punktu,

ņemot vērā Eiropas Komisijas ieteikumu²,

ņemot vērā Eiropas Parlamenta rezolūcijas³,

ņemot vērā Eiropadomes secinājumus,

ņemot vērā Nodarbinātības komitejas atzinumu,

apspriedusies ar Ekonomikas un finanšu komiteju,

tā kā:

- (1) Eiropadome 2010. gada 26. martā piekrita Eiropas Komisijas priekšlikumam aizsākt jaunu izaugsmes un nodarbinātības stratēģiju “Eiropa 2020”, kam pamatā būtu ciešāka ekonomikas politikas koordinācija, lielākoties pievēršot uzmanību galvenajām jomām, kurās jāīstojas, lai palielinātu Eiropas ilgtspējīgas izaugsmes potenciālu un konkurētspēju.
- (2) Padome 2010. gada 13. jūlijā pieņēma ieteikumu par dalībvalstu un Savienības vispārējām ekonomikas politikas pamatnostādņēm (2010.–2014. g.), bet 2010. gada 21. oktobrī – lēmumu par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādņēm⁴, kas kopā veido “integrētās pamatnostādnes”. Dalībvalstis tika aicinātas savā ekonomikas un nodarbinātības politikā ņemt vērā šīs integrētās pamatnostādnes.

¹ OV L 209, 2.8.1997., 1. lpp.

² COM(2012)320 final.

³ P7_TA(2012)0048 un P7_TA(2012)0047.

⁴ Padomes 2012. gada 26. aprīļa Lēmums 2012/238/ES.

- (3) Padome 2011. gada 12. jūlijā pieņēma ieteikumu par Latvijas 2011. gada valsts reformu programmu un sniedza atzinumu par atjaunināto Latvijas 2011.–2014. gada konverģences programmu.
- (4) Komisija 2011. gada 23. novembrī pieņēma otro Gada izaugsmes pētījumu, tādējādi uzsākot otro Eiropas *ex-ante* un integrētas politikas koordinēšanas pusgadu, kas balstās uz stratēģiju “Eiropa 2020”. Komisija, pamatojoties uz Regulu (ES) Nr. 1176/2011, 2012. gada 14. februārī pieņēma Brīdinājuma mehānisma ziņojumu⁵, kurā Latvija nebija minēta to dalībvalstu vidū, kurām paredzēts veikt padziļinātu pārbaudi.
- (5) Latvija 2011. gadā izpildīja lielāko daļu nosacījumu saistībā ar finanšu palīdzības programmu. Komisija 2011. gada 21. decembrī noslēdza piekto (pēdējo) Latvijas maksājumu bilances programmas pārskatu, kopumā pozitīvi vērtējot valdības veikumu budžeta, finanšu un strukturālo reformu jomā. Programma noslēdzās 2012. gada janvārī. Pēc programmas noslēguma Latvijā tiks turpināta uzraudzība. Šī uzraudzība ir esošo procedūru un uzraudzības mehānismu neatņemama sastāvdaļa, un tās mērķis ir cieši uzraudzīt riskus, kas varētu apdraudēt makroekonomikas stabilitāti un tādējādi ietekmēt spēju atmaksāt līdzekļus. Pēc programmas darbības beigām veicamo uzraudzību turpinās, līdz būs atmaksāta aizdevumu lielākā daļa (aptuveni 70 %).
- (6) Eiropadome 2012. gada 2. martā apstiprināja finanšu stabilitātes nodrošināšanas un fiskālās konsolidācijas prioritātes un izaugsmes veicināšanas pasākumus. Tā uzsvēra, ka ir jāturpina diferencēta, izaugsmi veicinoša fiskālā konsolidācija, tautsaimniecībā jāatjauno normāli aizdevumu nosacījumi, jāsekmē izaugsme un konkurētspēja, jāmazina bezdarbs un krīzes sociālās sekas un jāmodernizē valsts pārvalde.
- (7) Eiropadome 2012. gada 2. martā turklāt aicināja dalībvalstis, kas piedalās paktā “Euro plus”, laikus paziņot par savām saistībām, lai tās varētu ietvert stabilitātes vai konverģences programmās un valsts reformu programmās.
- (8) Latvija 2012. gada 30. aprīlī iesniedza savu 2012. gada konverģences programmu, kas attiecas uz laikposmu no 2012. līdz 2015. gadam, un 2012. gada valsts reformu programmu. Abas programmas izvērtētas vienlaikus, lai ņemtu vērā to savstarpējo saistību.
- (9) Pamatojoties uz 2012. gada konverģences programmas novērtējumu saskaņā ar Padomes Regulu (EK) Nr. 1466/97, Padome uzskata, ka budžeta prognožu pamatā esošais makroekonomiskais scenārijs attiecībā uz 2012. gadu, ņemot vērā jaunāko pieejamo informāciju, ir piesardzīgs un attiecībā uz 2013. gadu tas ir ticams. Programmas scenārijā sniegtās 2012. gada makroekonomikas prognozes ir ļoti tuvas Komisijas 2012. gada pavasara prognozēm (IKP izaugsmes prognozes ir attiecīgi 2,0 % un 2,2 %), taču jaunākie ekonomikas dati liecina, ka reāli izaugsme varētu būt lielāka. Programmā ietvertās budžeta stratēģijas mērķis ir līdz 2012. gadam novērst pārmērīgu budžeta deficītu un līdz programmas darbības beigām pietuvināties vidēja termiņa budžeta mērķim. 2012. gada konverģences programmā vidēja termiņa mērķis ir mainīts no –1,0% uz –0,5 % no IKP; jaunajā vidēja termiņa mērķī ir pienācīgi ņemtas vērā Stabilitātes un izaugsmes pakta prasības. Plānotais 2012. gada pamatdeficīts atbilst Padomes 2009. gada 7. jūlija ieteikumā noteiktajam pārmērīga

⁵ COM(2012)68 final.

budžeta deficīta novēršanas termiņam. Attiecībā uz 2013. gadu programmā paredzētais pamatdeficīts ir 1,4 % no IKP, tomēr plānotais izdevumu samazinājums vēl nav pilnībā pamatots ar attiecīgiem pasākumiem. Pamatojoties uz (pārrēķināto) budžeta strukturālo bilanci⁶, Latvija līdz programmas perioda beigām 2015. gadā pietuvosies tās vidēja termiņa mērķim. Kaut arī pārrēķinātie dati liecina, ka virzība uz vidēja termiņa mērķi programmas pēdējos gados strukturālā izteiksmē būs zem 0,5 % no IKP, plānotie izdevumu ierobežojumi nodrošinātu, ka valsts izdevumu kāpums, ņemot vērā diskrecionāros ieņēmumu pasākumus, atbilstu Stabilitātes un izaugsmes pakta izdevumu kritērijam. Vienlaikus jāatzīmē, ka no 2012. gada otrās puses iespējamās nodokļu izmaiņas, kuras vēl nav atspoguļotas programmas scenārijā, bet ir norādītas 2012. gada konverģences programmas pavadvēstulē, rada risku 2013. gada un turpmāko mērķu sasniegšanā. Vispārējā valsts parāda attiecība ir zem 60 % no IKP – no 42,6 % no IKP 2011. gadā tā palielināsies līdz 46,7 % no IKP 2014. gadā, jo iestādes ir iepriekš ierēķinājušas lielus līdzekļus aizdevumu atmaksai, kas saistībā ar starptautisko finanšu palīdzības programmu jāveic 2014.–2015. gadā, un samazināsies līdz 38,9 % no IKP 2015. gadā līdz ar šo maksājumu nokārtošanu.

- (10) Latvijai būtu jāturpina īstenot stratēģiju nodokļu sloga novirzīšanai no darbaspēka uz patēriņu, īpašumiem un dabas un citu resursu izmantojumu, līdztekus uzlabojot strukturālo bilanci. Salīdzinoši lielais nodokļu slogs mazatalgotiem darba ņēmējiem un augstais nedeklarētā darba līmenis liecina, ka nepieciešama atbilstīga darba tirgus politika, nodokļu un pabalstu sistēmas pārskatīšana un aktīvāks darbs cīņā ar ēnu ekonomiku. Dabas resursu nodokļi joprojām ir salīdzinoši mazattīstīti, un to vidū izteikti dominē dzinēju degvielas nodokļi, savukārt nodokļi par citiem enerģijas avotiem, piesārņojumu un dabas resursu izmantošanu ir zem ES vidējā līmeņa. Turpmāka nodokļu bāzes paplašināšana, ietverot citus dabas resursu nodokļu avotus, īpaši piesārņojumu, kā arī plašāka enerģijas avotu aplikšana ar nodokļiem palīdzētu sasniegt apkārtējās vides jomā noteiktos mērķus un vienlaikus dotu iespēju atvieglot darbaspēkam uzlikto nodokļu slogu.
- (11) Fiskālās pārvaldības reformas ietvaros Latvija tiek aicināta nodrošināt, ka Saeimā tiek pieņemts Fiskālās disciplīnas likums, un izstrādāt vidēja termiņa budžeta satvara likumu, kas sekmētu valsts finanšu ilgspēju ilgtermiņā. Pieņemot Fiskālās disciplīnas likumu, tiks īstenotas Latvijas valdības saistības saskaņā ar maksājumu bilances programmu; valdības pieņemtā likumprojekta mērķis ir arī iestrādāt Latvijas tiesību sistēmā ES fiskālās pārvaldības *acquis* izmaiņas. Pieņemot un īstenojot šo jauno likumu, tiks būtiski nostiprināta Latvijas fiskālā sistēma, kurā patlaban nav efektīva mehānisms, kas iegrožotu izdevumu palielināšanu ekonomiskā uzplaukuma laikā.
- (12) Lai nodrošinātu pensiju reformas turpināšanu, Latvijai attiecībā uz privāto obligāto fondēto pensiju shēmu no pašreizējā samazinātā iemaksu līmeņa 2 % apmērā no bruto algas būtu jāatgriežas pie 6 % no bruto algas 2013. gadā.
- (13) Latvijai ir jāstiprina un jāreformē sociālās palīdzības sistēma un jācīnās ar bezdarbu, kura līmenis ir viens no augstākajiem Eiropas Savienībā. Jauniešu bezdarba problēma jo īpaši saasinājās krīzes laikā, turklāt ar izteiktu kvalifikācijas neatbilstību pieprasījumam. Ir izstrādāta un īstenojama speciāla uz jauniešiem vērsta aktīvā darba tirgus politika, kas ietver arodapmācību, brīvprātīgo darbu un algu subsīdijas

⁶ Cikliski koriģētā bilance, izņemot vienreizējos un pagaidu pasākumus, ko Komisijas dienesti atbilstoši kopīgi saskaņotai metodoloģijai pārrēķinājuši, pamatojoties uz programmā sniegto informāciju.

jauniešiem. Tomēr, ņemot vērā problēmas apmēru, šiem ierobežotajiem pasākumiem ir salīdzinoši neliela ietekme.

- (14) 2011. gadā 40 % Latvijas iedzīvotāju bija uz nabadzības sliekšņa, un tas ietekmē darbaspēka nodarbināšanas iespējas un turpmākās izaugsmes izredzes. Latvija ir pieņēmusi ārkārtas Sociālās drošības tīkla stratēģiju. Valdības politika nabadzības mazināšanas jomā koncentrējas uz ienākumu nevienlīdzības un strādājošo ģimeņu nodokļu sloga mazināšanu un labāku piekļuvi darba tirgum. Tomēr Latvijas izdevumi sociālās aizsardzības jomā ir salīdzinoši nelieli, un sociālo transfertu loma nabadzības mazināšanā ir neliela, jo liela daļa šo transfertu nonāk atpakaļ pie iedzīvotājiem ar vidējiem vai augstiem ienākumiem. No ienākumiem atkarīgajiem pabalstiem atvēlētie izdevumi ir nelieli, tomēr sociālās drošības tīkla funkcijas daļēji pilda valsts nodrošinātas mazapmaksātas pagaidu darbavietas. Sociālās palīdzības pabalstu sistēma turklāt rada risku iekļūt nabadzības un bezdarba lomatās, un ir sistēmas ļaunprātīgas izmantošanas gadījumi. Pašvaldību līmenī pastāv liela nevienlīdzība attiecībā uz sociālās palīdzības pieejamību, un vājā pārredzamība apgrūtina iespēju pieņemt lēmumus, pamatojoties uz faktiem. Ilgstošā bezdarba un jauniešu bezdarba problēmas jo īpaši uzskatāmas kļuva krīzes laikā. Lielākajai daļai bez darba palikušo jauniešu nav profesionālās kvalifikācijas. Salīdzinoši liels ir to jauniešu skaits, kuri ne strādā, ne mācās (*NEET*). Būtu jāveic attiecīgi pasākumi, ņemot vērā Latvijas un Komisijas kopīgās jauniešu bezdarba rīcības grupas darba rezultātus.
- (15) Latvijai būtu jāturpina uzlabot energoefektivitāti un veicināt konkurenci lielākajos enerģētikas tīklos, līdztekus uzlabojot savienojamību ar ES enerģētikas tīkliem. Nodokļu sistēma nerada pietiekami spēcīgus stimulus samazināt enerģijas izmaksas un pārorientēt patēriņu un ieguldījumus uz energoefektīviem produktiem (transportlīdzekļi, ēku siltināšana, apkures sistēmas). Latvijas enerģijas tirgos joprojām dominē monopoli. Vēsturiska rakstura iemeslu dēļ gāzes un elektroenerģijas tirgi lielā mērā ir nodalīti no citu ES dalībvalstu tirgiem.
- (16) Civiltiesību sistēmas neefektivitātes izpausmes negatīvi ietekmē uzņēmumus un tautsaimniecības vidi, jo tās palielina uzņēmējdarbības riskus un izmaksas. Civiltiesību un komerciesību jomā ir samilzis pirmās un otrās instances tiesās neiztiesāto lietu skaits, īpaši saistībā ar līgumsaistībām un maksātnespēju. Būtu jānovērtē tiesnešu profesionālās darbības rezultāti. Būtu vajadzīgi turpmāki uzlabojumi maksātnespējas tiesību sistēmā.
- (17) Kaut arī izglītības līmenis ir salīdzinoši augsts, ievērojamai daļai darbaspēka nav profesionālās kvalifikācijas un ir ierobežotas iespējas iegūt augstāko izglītību. Universitāšu vērtējums pasaules līmeņa reitingos ir vājš, un tām ir raksturīga zema starptautiskā konkurētspēja un vāja pārvaldība. Zemais universitāšu, zinātniskās izpētes iestāžu un uzņēmumu sadarbības līmenis nosaka ļoti zemos rezultātus inovācijas jomā. Trūkst sistemātiskas un efektīvas zinātniskās izpētes un inovācijas stratēģijas. Latvijā turklāt ir viszemākais uzņēmumu P&I izdevumu līmenis Eiropas Savienībā.
- (18) Latvija ir uzņēmusies vairākas saistības saskaņā ar paktu “Euro plus”. Šīs saistības un 2011. gadā norādīto saistību īstenošana attiecas uz nodarbinātības sekmēšanu, konkurētspējas uzlabošanu, valsts finanšu ilgtspējas veicināšanu un finanšu stabilitātes stiprināšanu. Komisija ir izvērtējusi to, kā īstenotas saistības saskaņā ar paktu “Euro plus”. Šā novērtējuma rezultāti ir ņemti vērā ieteikumos.

- (19) Eiropas pusgada ietvaros Komisija ir vispusīgi izanalizējusi Latvijas ekonomikas politiku. Tā ir izvērtējusi konverģences programmu un valsts reformu programmu. Vērtējumā Komisija ņēma vērā ne tikai programmu lietderību ilgtspējīgas fiskālās un sociālekonomiskās politikas izveidē Latvijā, bet arī atbilstību ES noteikumiem un norādēm, ņemot vērā, ka ir jānostiprina Eiropas Savienības vispārējā ekonomiskā pārvaldība, kas panākams, turpmākajos valsts lēmumos nodrošinot ES līmeņa ieguldījumu. Tās ieteikumi Eiropas pusgada kontekstā ir sniegti 1.–7. ieteikumā.
- (20) Ņemot vērā šo novērtējumu, Padome ir izskatījusi Latvijas konverģences programmu, un tās atzinums⁷ ir atspoguļots jo īpaši 1. ieteikumā,

AR ŠO IESAKA Latvijai laikposmā no 2012. gada līdz 2013. gadam rīkoties šādi.

1. Nodrošināt plānoto virzību, lai paredzētajā laikā novērstu pārmērīgu budžeta deficītu. Lai to panāktu, izpildīt 2012. gada budžetu, kā plānots, un nodrošināt fiskālo pasākumu ietekmi, kas norādīta Padomes ieteikumā saskaņā ar pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūru. Pēc tam 2013. gadā un turpmāk īstenot budžeta stratēģiju, kuras pamatā ir pietiekami konkrēti strukturālie pasākumi, panākt pietiekamu virzību uz budžeta vidēja termiņa mērķa sasniegšanu un ievērot izdevumu kritēriju. Cikliskos ieņēmumus, kas lielāki par plānotajiem, izmantot valsts parāda samazināšanai.
2. Īstenot pasākumus nodokļu sloga novirzīšanai no darbaspēka uz patēriņu, īpašumiem un dabas un citu resursu izmantojumu, līdztekus uzlabojot strukturālo bilanci. Nodrošināt Fiskālās disciplīnas likuma pieņemšanu un izstrādāt vidēja termiņa budžeta satvara likumu, kas sekmētu valsts finanšu ilgspēju ilgtermiņā. Privāto obligāto fondēto pensiju shēmā no 2013. gada atgriezties pie iemaksām 6 % apmērā no bruto algas.
3. Veikt pasākumus ilgstošā bezdarba un jauniešu bezdarba samazināšanai, novēršot mācību priekšlaicīgu pārtraukšanu, veicinot efektīvāku arodpraksi un profesionālo izglītību un apmācību, palielinot aktīvās darba tirgus politikas un tās apmācību sadaļas kvalitāti, darbības jomu un efektivitāti un nodrošinot efektīvu algu subsīdiju shēmu.
4. Pievērsties augstajam nabadzības un sociālās atstumtības līmenim, reformējot sociālās palīdzības sistēmu, lai tā kļūtu efektīvāka un vienlaikus labāk aizsargātu trūcīgos iedzīvotājus. Mērķtiecīgāk organizēt un palielināt motivāciju strādāt.
5. Turpināt veicināt energoefektivitāti, radot stimulus samazināt enerģijas izmaksas un pārorientēt patēriņu uz energoefektīviem produktiem, tostarp attiecībā uz transportlīdzekļiem, ēkām un apkures sistēmām. Veicināt konkurenci lielākajos enerģētikas tīklos (elektroenerģija, dabasgāze, apkure) un uzlabot savienojamību ar ES enerģētikas tīkliem.
6. Veikt pasākumus tiesu sistēmas pārvaldības un efektivitātes uzlabošanai, jo īpaši lai samazinātu neiztiesāto lietu skaitu un tiesvedības ilgumu. Strādāt pie tā, lai uzlabotu maksātspējas sistēmu un mediācijas tiesības.

⁷ Saskaņā ar Padomes Regulas (EK) Nr. 1466/97 9. panta 2. punktu.

7. Turpināt augstākās izglītības reformu, cita starpā ieviešot jaunu finansēšanas modeli, kas stimulētu kvalitāti, stiprinātu tirgus vajadzību ievērošanu un saikni ar zinātniskās izpētes iestādēm un novērstu budžeta līdzekļu sadrumstalošanu. Izstrādāt un īstenot efektīvu zinātniskās izpētes un inovācijas politiku, kas paredz veicināt uzņēmumu inovācijas, tostarp izmantojot nodokļu atvieglojumus, modernizēt infrastruktūru un racionalizēt zinātniskās izpētes iestādes.

Briselē,

*Padomes vārdā –
priekšsēdētājs*